

BOEKBESPREKING.

Die Sonnenuhren, Kunstperke der Zeitmessung und ihre Geheimnisse, door L. M. Loske (Verständliche Wissenschaft Band 69) 58 afb. 88 blz. Uitg. Springer Verlag, Berlin 1959. Prijs DM 7.80.

De zonnwijzer heeft in de geschiedenis van de mensheid een zeer belangrijke plaats ingenomen. Tot de uitvinding van het slingeruurwerk was de Gnomon of zonnwijzer praktisch het enige tijdmeetinstrument.

Het eerste hoofdstuk, dat de oude zonnwijzers behandelt vanaf ca 3000—2000 jaar voor Christus is m.i. wel een van de interessantste. We zien hier o.m. de bekende Aztekische zonnesteen besproken die men op Mexicaanse postbegels kan aantreffen. De schrijver geeft interessant bijzonderheden over de zonnecultus van dit oude volk.

De theorie van de tijdmeting met behulp van de zonnwijzer wordt dan uitvoerig besproken. Het is eigenlijk niet de zon, maar de om haar as draaiende aarde die als uurwerk optreedt!

Verder worden duidelijke aanwijzingen gegeven voor de constructie van diverse soorten zonnwijzers, zodat een hobbyïst met wat wiskundige kennis hiermee eventueel zelf zo'n instrument zou kunnen vervaardigen. Er staan diverse afbeeldingen van moderne zonnwijzers in, die duidelijk demonstren welke waardevol aesthetisch ornament zo'n instrument kan vormen. Zie b.v. de laatste afbeelding, die de zonnwijzer laat zien, bevestigd aan het huis van de schrijver, dat in Mexico blijkt te staan, het land van de zon in een oude zonnecultus.

Het is een boekje dat dus niet alleen voor natuur-liefhebbers interessant is.

D. v. d. G.

De Zuidpool bedwongen, door Sir Vivian Fuchs en Sir Edmund Hillary. Uitg. Scheltens & Giltay, Amsterdam. Prijs f 14.90.

Een beschrijving van de Frans-Antarctische Expeditie uitgezonden door het Gemeenbest 1955—1958, met o.a. het doel, het vaste land van de Zuidpool via de pool dwars door te trekken.

Wanneer men de verslagen van vroegere pooltochten, als van Scott, Amundsen en Shackleton gevolgd heeft, en men leest het prachtige werk van Sir Vivian Fuchs, krijgt men een indruk hoe de vooruitgang van de techniek in de laatste tientallen jaren, ook op het gebied van pool-expedities, een totale verandering heeft gebracht.

Waar de poolreiziger in het begin van deze eeuw te voet met honden-slee en weinig instrumenten zijn aanval op het uiterste zuiden deed, dreunt thans de motor van de „sno-cat” en de „weasel” (tractoren op rupsbanden) eventueel met aanhangslede. Vliegtuigen verkennen de te nemen route, die via radio wordt doorgegeven. Uiteenneembare moderne hutten geven veiligheid en comfort aan de overwinterende expeditieleden en stellen de mannen van de wetenschap in de gelegenheid hun waarnemingen nauwkeurig te verichten.

Ondanks deze uitrusting blijft een expeditie naar de Zuidpool een taak, waarbij het uiterste van de ontdekkingsreiziger gevergd wordt.

Felle sneeuwstormen, bij temperaturen van -45° C moesten de mannen doorstaan, welke in 99 dagen over bergen en gletsjers hun tocht van 3453 K.M. volbrachten. Ook de poolhonden stonden voor deze uitersten, want ondanks modernisering, speelde de hondenslede een belangrijke rol.

Door op drift komen van ijsvelden gingen soms aanzienlijke voorraden verloren, terwijl nu en dan een sno-cat zodanig in een gletsjerspleet geraakte, dat men haar verloren zou wanen. Alleen geestelijk en lichamelijk oersterke mannen kunnen een dergelijk gevecht met elementen aanbinden.

De pool werd door hen van twee zijden aangetast, n.l. vanuit Shackleton-basis aan de Weddell-zee en de Ross-basis aan de Ross zee, Landschappen en weersomstandigheden worden prachtig beschreven, evenals geologische en glaciologische waarnemingen. Tientallen kleur foto's en nog meer zwart-wit foto's geven ons een indruk van de schoonheid van deze barre streken. Een schoonheid, die niet onder hoeft te doen, voor die van meer gematigde en tropische gewesten.

Jammer dat zo weinig gesproken wordt over de fauna van dit zo weinig betreden gebied.

O.

De landpissebedden (isopoda oniscoidea) van België en Nederland. Onder deze titel verscheen, van de hand van Ph. Polk, biol. drs., de 31ste aflevering van de wetenschappelijke mededelingen van de Kon. Nederl. Natuurh. Ver.

De vooruitgang van de kennis van een bepaalde diergroep voorkomende in een bepaald gebied, is dikwijls gebonden aan het bestaan van een duidelijk en goed geïllustreerd overzicht. Van dit principe uitgaand geeft bovengenoemde vereniging op geregelde tijden een mededeling uit, waarin groepen of onderdelen hiervan worden bewerkt door vakmensen en die dan voor weinig geld te verkrijgen is. Het is derhalve niet altijd nodig om de grote vakliteratuur aan te schaffen, om toch tot de kennis van deze diergroepen te komen. In bovengenoemd deeltje worden de pissebedden behandeld, dieren die zich, met vele andere lagere groepen, niet verheugen in de belangstelling van verzamelaars en biologen; hun verborgen levenswijze, onder planken, stenen, schors, boomstronken, bloempotten en dergelijke, waar een bepaalde vochtigheidsgraad heerst, zal wel mede de oorzaak hiervan zijn; het zijn verder geen dieren opvallend door een mooi kleurenpatroon, terwijl de ingeburgerde naam ook al geen sympathie wekt.

Met behulp van deze mededeling kan men nu op een eenvoudige manier iets leren van hun levenswijze, terwijl de beschrijving ervan en de determineer-tabellen het mogelijk maken de dieren op naam te brengen. Een en ander is zeer overzichtelijk en systematisch gehouden, terwijl een 45-tal goede tekeningen het werk vergemakkelijken. Aan het eind van het artikel wordt een literatuuroverzicht van de voornaamste werken gegeven en door een faunistisch literatuuroverzicht van België en Nederland de bronnen vermeld, waaruit schrijver zijn gegevens heeft verzameld. De prijs is laag gehouden, n.l. f 1.35 voor leden en f 1.65 voor niet-leden, te storten op giro 13028 van het bureau van de K.N.N.V. te Hoogwoud.

C. W.

Twente natuurhistorisch I. Landschap, geologie en vroegste geschiedenis door W. H. Dingeldein (†), C. C. W. J. Hijszeler, H. Krul, P. v. d. Maas, G. M. Roding en L. Schleicher.

Zoals de titel reeds aangeeft, zal door de K.N.N.V. in samenwerking met Natura Docet, de v. Sombeekstichting en het Rijksmuseum in Enschede een serie nummers gewijd worden aan de Natuurlijke Historie van Twente, onder redactie van de Heer G. Houtman.

Twente heeft met Zuid-Limburg gemeen, dat het geologisch en landschappelijk sterk afwijkt van de overige streken van ons land. Daarom wordt begonnen met eerst het landschap, de geologie en vroegste geschiedenis in een kort geheel samen te vatten aan de hand van meerdere deskundige schrijvers, terwijl ook de mens uit vroeger tijden er in betrokken wordt.

Het begint met een kort overzicht te geven van de diverse landschappen die Twente rijk is, gevolgd door een geologisch overzicht, waarbij een stratigrafische tabel is gevoegd met de verschillende tijdperken, die de geologie ons heeft leren kennen.

Een interessant hoofdstuk vormen de zwerfstenen, aangevoerd uit het hoge Noorden, en de rivieren de Maas, Rijn, en Elbe, met hun talrijke zijrivieren. Twente is bekend om het bezit van veel uitermate grote zwerfstenen, waarvan er gelukkig nog enige bewaard zijn, maar die vroeger werden gebruikt voor fundering en steenslag in de wegen.

Het volgende hoofdstuk behandelt de zwerfsteen-fossielen, waarvan er vele in de diverse Musea te bezichtigen zijn. Fossiel hout en barnsteen en zelfs fossiele parels zijn gevonden, terwijl bij iedere afgraving weer nieuwe soorten worden gevonden. Het laatste hoofdstuk behandelt het laat-glaciaal en het optreden van de mens. Uit de aard der zaak zijn de verschillende hoofdstukken kort, maar rijk van inhoud, met aan het einde van het geheel een literatuuroverzicht.

Achterin is een losse overzichtkaart van Twente, waarop duidelijk staat aangegeven waar de verschillende grondsoorten (veen, zand, grint, klei, steen e.a.) te vinden zijn.

Het geheel is geïllustreerd met een aantal zeer goede figuren, terwijl boven ieder hoofdstuk een landschap-tekening is aangebracht. Er is tevens een Duits résumé opgenomen om onze naburen het lezen makkelijk te maken. Het werkje telt 47 bladzijden en is te verkrijgen aan het bureau K.N.N.V. te Hoogwoud, giro 13028, voor de prijs van f 1,75 voor leden en 2,05 voor niet-leden. Door deze lage prijs kan iedereen dit werkje aanschaffen.

C. W.

Tweevleugelige Insecten-Diptera. V De Nederlandse boorvliegen (Trypetidae) en prachtvliegen (Ototidae) door dr. W. J. Kabos. Wetenschappelijke mededelingen Kon. Ned. Natuurh. Ver. no. 33, 1959.

Deze vliegen vallen op, ondanks hun geringe grootte, door de bijzonder fraai getekende vleugels, die gestreept of gevlekt zijn in vele kleurpatronen en daarom zo duidelijk zichtbaar zijn, wanneer zij op de voedselplanten zitten, waar zij met licht vibrerende vleugels op de bloemen rondlopen.

Hun ontwikkeling maken zij door in hoofdzaak in

de hoofdjes van compositieplanten, zoals o.a. Arnica, Centaurea, Taraxacum en vele anderen. Voor ons land zijn ze economisch onbelangrijk op een enkele na, nl. de aspergeboorvlieg en de kersenboorvlieg, die leven in de vruchten zelf. Met behulp van enige tabellen, gesteund door goede en overzichtelijke tekeningen, is het determineren niet zo moeilijk. Het is van belang te weten op welke plant het vliegje gevonden is. Er is ook een hoofdstuk gewijd aan het verzamelen, kweken en prepareren, zodat een beginner hieraan houvast heeft en een eigen verzameling kan opbouwen. Het is zeker dat er nog verschillende soorten te ontdekken zijn, want op dit terrein zijn nog slechts weinig liefhebbers. Met behulp van deze uitgave kan men in ieder geval goed op weg gebracht worden. Het ontbreken van determineertabellen is altijd een groot bezwaar geweest voor de studie van diverse insectengroepen. Zoals al de uitgaven van de Kon. Ned. Nat. Hist. Ver. ziet ook deze er goed verzorgd uit, gedrukt op goed papier. De prijs is voor leden fl. 1,55, voor niet leden fl. 1,85 en te bestellen aan het bureau van genoemde vereniging te Hoogwoud N.H., giro 13028.

W.

NIEUWE LEDEN.

H. C. Berkhoff, Parklaan 11, Schaesberg.

Peter Gordijn, Franquinetstraat 30a, Maastricht.

R. H. Bus, Oude IJsselstraat 18 III,
Amsterdam (Z.)

P. A. Schrijnen, apotheker, Markt 25, Venlo.

A. J. Toussaint, Schaesbergerweg 71,
Terwinselen.

Ir. R. N. Kaysel, Old Hickoryplein 56a,
Maastricht.

Joh. C. Mertens, apotheker, Rumpenerstr. 2a,
Brunssum.

PUBLICATIE XI

Verschenen is Reeks XI van de Publicaties van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg: „Notes om the genus *Salomona* Blanchard (Orthoptera, Tettigonioidea, subfam. Agraecinae” with 50 figures and 53 plates, bij C. Willemse.

Prijs voor niet-leden f. 10,—, voor leden f. 7,50.